

СТАНОВИЩЕ

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

на Вера Мутафчийска,

с дисертационен труд

„Специфика на аудиовизуалната драматургия за деца:

„Преодоляването“ като проекция на „израстването“ във филмовата драматургия за деца (6–12 години) през периода 2010–2025“,

НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, ФЕИ, Катедра „Предпродукция и продукция“,

от проф. д-р Радостина Нейкова,

НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

Вера Мутафчийска предлага за докторската си защита научното изследване на тема „Специфика на аудиовизуалната драматургия за деца: „Преодоляването“ като проекция на „израстването“ във филмовата драматургия за деца (6–12 години) през периода 2010–2025“ с обем от над 170 страници, библиография с над 100 източници на български и английски език, добре прецизирана филмография, приложения под формата на таблици. Дисертационният труд съдържа увод, четири обширни глави, с множество подглави, заключение, библиография, филмография и изведени в табличен вид приложения.

От няколко години докторантката води модул по „Драматургия на ТВ реклама“ в НАТФИЗ, автор е на три късометражни филма, единият от които е носител на множество награди.

Смятам, че текстът е изпълнен в обем и съдържателност, изследваният проблем е важен за спецификата на киното и в частност съвременното детско кино. Самата тема за израстването е много психологически и философски насочена, но успешно е конкретизирана в проблема за „преодоляването“ като нейна проекция. Това стесняване на обема ѝ спомага за извършването на задълбочен естетически и драматургичен анализ от страна на докторантката в 15 ключови филми-примери. В своята цялост темата е актуална и много интересна. В настоящото изследване е анализирана в дълбочина и всеобхватност. Докторантката теоретизира проблема с точни и съществени примери от практиката. Препоръката ми към цялостния текст е, че би могла да спире вниманието си и върху пример от националното аудиовизуално изкуство.

Видно е, че разработката на Вера Мутафчийска е резултат от системно осмисляне на специфичната територия на драматургията в съвременното детско кино. Обект на анализите е разнообразното представяне и паралелът между психологическото развитие на децата в избрания възрастов период, драматургичните принципи при създаването на филмово

съдържание за деца и съдържателния анализ на избраните 15 много награждавани и успешни детски филма. Избраната методология на интерсидциплинарен, сравнителен и критичен анализ отговаря адекватно на поставените цели и задачи на дисертационния труд. Допълнителните осмисляния, насочени в голяма степен до естетически, философски и психоаналитични аспекти на проблемите задълбочават аналитичните наблюдения и анализи.

Както самата авторка каза на стр. 5 от дисертационния труд: „Темата е важна и поради необходимостта от създаване на продукция, която не просто следва тенденциите, но и предлага новаторски подходи, съобразени със специфичните нужди и интереси на децата. Изследването на този въпрос има не само творческо, но и социално измерение, тъй като влиянието на качествените аудиовизуални произведения се простира отвъд индивидуалното развитие на децата и засяга културните и образователни практики на обществото като цяло.“ (стр. 3).

Още в началото на изследването си Вера Мутафчийска ясно си дава сметка, че в съвременното детско кино „авторите са изправени пред сериозни предизвикателства – как да задържат вниманието на младите зрители, съревновавайки се с масовото и често повърхностно съдържание в дигиталните платформи, което вече е част от ежедневието на подрастващите.“ (стр. 4). И разглежда именно преодоляването на тези предизвикателства в ключови съвременни екранни творби и спира вниманието си върху основни взаимодействия, влияния и различни проявления.

Уводната част на дисертацията е добре прецизирана като съдържа осмисляне, анализ на проблематиката, обособява мотивация на кандидатката да избере тази тема и разглежда актуалността ѝ. Именно тук авторката споделя избраното ограничаване на възрастовата насоченост на филмите психологически ограничен период на „средното детство“ (6 – 12 години), именно заради идеята, че „през конкретния период децата се променят значително и в много аспекти: развиват когнитивните си умения като логическо мислене и решаване на проблеми; усъвършенстват социалните си умения и създават по-стабилни приятелства; научават се да разбират себе си и другите по-добре, както и да регулират емоции си; стават по-независими и отговорни; провокират различни интереси и лични занимания.“ (стр. 5).

Тук с точност се изяснява обекта, предмета и целта на научното изследване - „спецификите на аудиовизуалната драматургия за деца. Тънкостите, които се прилагат при създаване на филмово съдържание за деца, за да се създаде разбираемо и вълнуващо екранно произведение за съответната възрастова група и избраната тема... И от друга страна - особеностите, с които драматургията се съобразява, за да се създаде релевантно съдържание

за посочената аудиторията.“ (стр. 6), пише Вера Мутафчийска. После спира обстоен поглед върху задачите, поставени пред него. А именно: опознаване на аудиторията, чрез проследяване на важни аспекти от психологическото развитие на децата през този период; анализиране на основни драматургични принципи и съотнасянето им към филмовото съдържание за деца; изводи и коментари по проблема, идеи за бъдещо развитие.

Както вече споменах дисертацията се състои от четири основни части, увод и заключение.

Първата глава се фокусира върху разбирането на зрителската аудитория от гледна точка на нейното психологическо развитие. Спира вниманието си върху опознаване на аудиторията, т.е. развитието на детето през средното детство. Като анализира проблемите и измененията както във физическото, както и върху когнитивно развитие на подрастващите.

Тук са изследвани редица важни етапи и принципи в физическото и психологично развитие на детето като: принципа на консервация, развитието на концентрацията, паметта, умението за организиране и решаване на проблеми, развитието на езика и принадлежността и отношенията в група. Както и моралното развитие, възприемането на себе си, хумора, приятелството, социалната репутация, привързаността и др. Авторката прецизира и осмисля психофизическата терминологията, свързана с етапи и процеси в израстването.

Разгледана е основополагащи теории, като тази на швейцарския психолог Жан Пиаже, един от ключовите теоретици в сферата на когнитивното развитие, изследващ как децата в различните възрасти мислят и натрупват знания чрез своя опит. Както и неговата област - общата епистемология – изучаването на формирането на самото знание, тоест на когнитивните отношения между субекта и обектите. Анализирани са и научните трудове на Блейк и Поуп, Бърк, Хоффнинг, Колоросо, Виготски, Стаматов, Лазарова и др.

Обръща се внимание и на изключително важния аспект на развитие на въображението у децата, като докторантката концептуализира, че именно „въображението продължава да изпълнява функциите, които социално-драматичната игра е изпълнявала за детето в предучилищна възраст – доставяне на удоволствие, имагинерно изпълняване на желания, изследване на реалността, разиграване на привлекателни роли, себепознание, създаване на позитивни взаимоотношения, възможност за лична изява. Вътрешната фантазия може да замести реални действия, чрез което детето интуитивно регулира поведението си.“ (стр. 25).

Важна връзка с темата на настоящата дисертация има и подглавата за медиите и електронните игри, които още от ранна детска възраст влияят върху формирането и търсенето в последствие на подобни драматургични модели

Може би в първа глава психологическата насоченост на текста можеше да се свърже по-тясно с проблема за изграждане на драматургични модели, базирани на всички тези етапи и принципи на развитие, но в съпоставяне с цялостния обем на изследването, всичко е добре преценено и структурирано. През целия текст докторантката осмисля, приема или се противопоставя с ясна и точна мотивация на съжденията на избраните от нея психолози, творци и философи.

Втора глава анализира основните драматургични принципи и извежда спецификите при създаването на аудиовизуално съдържание за деца. За мен лично бе интересно наблюдението за навика на децата, да гледат едни и същи сериали / филми по няколко пъти. И психологическата обосновка на това наблюдението, концертираща се в това, че повторението носи на децата спокойствие, тъй като историята вече им е позната, откриването на нови детайли, преживяването отново на безопасни емоции, тъй като знаят финала в развитието им.

Тук докторантката разглежда основните драматургични принципи при създаването на образа на персонажа, „пътят, който изминава (мотивация, перипетии и цели), заобикаляща го среда и обстоятелства (конфликт, антагонист, пречки), което води израстване на персонажа (нова позиция)“. Като анализите ѝ се базират върху избрани ключови филми. Вера Мутафчийска твърди с убеденост, че „повествованието в детските филм най-общо се подчинява на парадигмата – пътешествието на протагониста във външния свят, което се изразява в преодоляване на 33 пречки и обстоятелства спрямо неговата цел, води до неговото израстване – обогатяване на вътрешния му свят и възприемането на нова житейска позиция.“ (стр. 33).

В тази глава се анализират важни драматургични елементи или принципи като: тема на сюжета, структура, композиция, персонаж, конфликт, среда, реч, идентификация. Извеждат се и основните специфики на драматургично развитие. Основният метод, който ползва докторантката е съдържателния анализ на избраните 15 игрални филма с детска насоченост, подходящи и гледани именно от избраната възрастова категория 6 – 12 години.

Анализите на специфичната работа на различните елементи на драматургично изграждане са много полезни. Като Мутафчийска отново обхващат обширен материал, акцентирайки върху съжденията на множество изследователи, теоретици и практики от световното изкуствознание, кинознание, психология.

Финално са извадени и концептуализирани основните, дори често ползвани като шаблони, специфики при създаване на аудиовизуална драматургия за деца. Мисля, че така избраната структура на изследването е работеща. Ясно и с точност са изброени и уточнени тези 16 концептуални драматургични елементи в изграждането на екранна история за избраната възрастова група. Може би щеше да е още по-интересно изследването, ако навсякъде с примери бяха споменати и именно различията от тези специфики. Разбира се, ясно отчитам и какъв голям обем би стигнало изследването при подобно количество филмови примери.

Самото изследване на процесите на драматургично изграждане в избраните филми следва в трета глава на дисертационния текст. Именно в третата се провежда същинското изследване чрез съдържателен анализ на петнадесет избрани филма и се оценява валидността и приложимостта на изведените специфики.

Избраните филми са: 2011, *Starry Starry Night*, dir. Tom Lin, Taiwan, China, Hong Kong; 2011, *Totally True Love*, dir. Anne Sewitsky, Norway; 2014, *Behavior*, dir. Ernesto Daranas, Cuba; 2016, *A Monster Calls*, dir. J.A. Bayona, USA, Spain; 2017, *Wonder*, dir. Stephen Chbosky, USA; 2018, *Supa Modo*, dir. Likarion Wainaina, Kenya, Germany; 2018, *Bori*, dir. Kim Jin-yu, South Korea; 2019, *Rocca Changes The World*, dir. Katja Benrath, Germany; 2019, *My Extraordinary Summer with Tess*, dir. Steven Wouterlood, Nederland; 2019, *Fahim*, dir. Pierre-François Martin-Laval, France; 2020, *Sun Children*, dir. Majid Majidi, Iran; 2022, *How I Learned to Fly*, dir. Radivoje Andric, Serbia, Croatia, Bulgaria, Slovakia; 2023, *Are You There, God? It's Me*, Margaret, dir. Kelly Fremon Craig, USA; 2023, *Coco Farm*, dir. Sébastien Gagné, Canada.

Имам и въпрос към дипломантката, как точно са избрани анализирани филми? Разбирам, че те са награждавани, селектирани на множество и то ключови фестивали, но има ли личен импулс, който е накарал Вера да спре вниманието си именно на тези 15 филма? Защо не е включен и български пример за анализ? Как се променя драматургичната структура при различните филми от различните култури и етноси? Имам предвид ирански, френски и сръбски филми например?

В четвъртата част се обобщават резултатите, извличат се изводите от проведеното изследване и се доказва/опровергава хипотезата. Тук, както и в предходната глава, имах желание да има повече анализи, свързани с естетиката и психологизма в изграждането на драматургичните модели. Независимо от това, мисля, че представените анализи и заключения за интересни и работещи. Така например ми беше много интересно осмислянето на хипотезата и резултатите на „Специфика 8 – Грешен избор, катастрофа и нова житейска

позиция“ за „Грешният избор представлява ключов момент в развитието на сюжета, в който протагонистът взема решение, отклоняващо го стратегически от целта или тактически от пътя към целта. Този акт поставя началото на изпитанията и допринася за натрупването на напрежение. Във филмовата драматургия за деца този избор се свързва с близки и важни до децата събития, които олицетворяват тяхното колебание, съпротива, незрялост или липса на опит.“ (стр. 154).

Много интересно е и съпоставянето на финализираните резултати, с избраните важни моменти в психологическото и емоционално израстване на децата от тази възрастова група, анализирани и осмислени преди това в глава втора на изследването. Искаше ми се да има и примери от анимационното кино за деца и младежи.

В заключителната част на изследването се концептуализират синтезирано постигнатите резултати, като се стига до твърдението, че „Получените резултати и направените изводи, потвърждават хипотезата, че съвременната детска драматургия се съобразява с етапите на психическо развитие на възрастовата аудитория.“ (стр. 169).

Приноси за настоящото изследване са именно анализите на различни ключови автори и избраните 15 важни игрални детски произведения, разгледани от различни и всеобхватни гледни точки. А също така и теориите, моделите и наблюденията на докторантката именно за взаимодействие и смесване на драматургичната структура в различни форми.

Докторската тема съдържа и задълбочено представено изследване на широк кръг от модели при изграждането на спецификата на аудиовизуалната драматургия за деца и различни елементи за създаването и развитието им, като фокусът, поради огромния обем от примери в областта, е ограничен в темата за „преодоляването“ като проекция на „израстването“ на децата 6 - 12 годишна възраст. Това е много интересна и актуална разработвана област в нашата изкуствоведска и научна литература. Тезите в дисертационния труд, както и тяхното изследване са ясно и точно поставени.

Мисля, че реализирането на конкретното научно изследване има плодотворно приложение както в работата на авторката, така и в проучванията на други изследователи в съответната област. Приносът на Вера Мутафчийска адекватно се вписва в контекста на разработките на референтните автори, на които тя се позовава в процеса на анализа.

При разработката на научният текст са анализирани разработките на редица български и международни автори и изследователи. Очевидно авторката е запозната с пълния контекст от актуални научни публикации в българското и световното изкуствознание и ги цитира коректно. Сполучливо е решено и представянето на интернационалния контекст от

специфични изследвания, които са привлечени като аргументи в защита на тезите на Вера Мутафчисйка в настоящия труд.

Приемам като съществени представените в кандидатурата две научни публикации по темата на дисертацията: „Типология на смъртта във филмовата драматургия за деца“ в Годишника на НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ от 2019 г. и в Годишника от 2020та - „Функционални промени в драматургията при екранизацията на „Малката русалка“ от 1989 г.“. В текстовете се открояват уменията на докторантката да борава със система от понятия, да вписва в аргументацията си резултати от изследването на разнообразни практически художествени форми и аналитичните й способности да разглежда контекстуално проблематика от сферата на екранното изкуство, насочена за детска и младежка публика.

Стилът на докторантката е изразителен и точен. Личи пристрастие и посветеност в обекта на изследване. Прави много добре впечатление точно избраните и работещи екранни примери, които използва докторантката.

В заключение смятам, че дисертационния си труд Вера Мутафчийска изследва обширен материал – осъществено е точно проучване на различни форми и проявления на проблема за „преодоляването“ като проекция на „израстването“ във филмовата драматургия за деца. Историческият обхват на изследването също е добре прецизиран в периода от 15 години (2010 - 2025). Тезите в дисертационния труд, както и тяхното изследване са ясно и точно поставени. Приносите на Вера Мутафчийска би могло да се изведат по-категорично, но мисля че адекватно се вписват с контекста на разработките на референтните автори, на които тя се позовава в процеса на анализ. Цялостният текст има приносен характер. Препоръчвам издаването на дисертационния текст във вариант на книга, която би била много полезна на студенти и специалисти в областта на различни сфери на детското изкуство, психологията екранните, изобразителни и литературни изкуства.

Убедена съм, че Вера Мутафчийска е изпълнила в обем и същина задачата, която си поставя като цел на дисертационния труд и предлага всеобхватен и интересен поглед върху заявената тема. Давам своята положителна оценка за неговия труд.

В заключение, гласувам с „Да“ за присъждането на образователна и научна степен “доктор“ на Вера Мутафчийска.

23. 1. 2026

проф. д-р Радостина Нейкова
НАТФИЗ „Кр. Сарафов“